

HULLUUS LUOVUUDEN LÄHTEENÄ

Henkilökohtainen ja abstrakti kuvaus
mielenterveyshäiriöiden ja inspiraation
rajapinnoista

SINI HENTTU

Tekijä	Sini Henttu
Työn nimi	Hulluus luovuuden lähteenä
Laitos	Muotoilun laitos
Koulutusohjelma	Muotoilun pääaine
Vuosi	2019
Sivumäärä	56
Kieli	Suomi

Tiivistelmä

Hulluuden termillä on yleisesti kuvattu mielentilaa tai tietoisuutta, joka on muuttunut, epänormaali tai poikkeava. Erilaiset mielenterveyshäiriöt voivat toimia monelle taiteilijalle sekä pakokeinona, että inspiraation lähteenä. Mielenterveysongelmia onkin kuvattu taiteessa pitkään. Mahdollinen linkki hulluuden ja nerouden välillä on yksi kulttuurimme vanhimmista ja kestävimmistä, mutta myös kiistellyimmistä väitteistä. Opinnäyte käsittelee aiheita avoimen neutraalisti ilman ylimääristä dramatisointia tai romantisointia.

Opinnäytteen kirjallinen osa tutkii mielenterveyshäiriöitä luovuuden lähteenä, sekä pohtii mielenterveyshäiriöiden ja inspiraation rajapintoja. Opinnäytteen kirjallinen osa sivuaa myös sukupuolten välisiä eroja aiheeseen liittyen taiteen historiassa. Miehillä on yleisesti ollut suotuisimmat mahdollisuudet käsitellä ja jäsennellä omia mielenterveyshäiriöitään ja niihin liittyviä ajatuksia ja tunnetiloja taiteen avulla tai sen kautta. Kun taas naisia on samanaikaisesti seurannut pelko esimerkiksi hysteriaan tuomitsemisesta.

Opinnäytteen produktiivinen osa on installaatio, joka yhdistää lasia ja videota. Installaatio on henkilökohtainen, rehellinen ja abstrahoitu kuvaus mielenterveyshäiriöistä. Teos koostuu viidestä toista erillisestä uunivalutekniikalla valmistetusta lasilevystä, jotka on ripustettu näyttelytilaan hallitun sattumanvaraisesti. Lasilevyjen pinnoille on heijastettu videomateriaalia video mapping-tekniikkaa käyttäen. Installaatio luo tilan, jossa voi kokea mielenterveyshäiriöiden vallassa olevan mielen. Teos mahdollistaa refleksiiviseen samaistumiseen, mutta myös tekijän päänsisäisen maailman tirkistelyyn.

Kirjallisen osan ensimmäinen puolikas käsittelee aihetta aineistoon pohjautuen ja jälkimmäinen puolikas keskittyy produktion eri vaiheiden kuvaamiseen. Opinnäytteen tavoite on herättää keskustelua ja neutralisoida ja normalisoida kulttuurisia ja yhteiskunnallisia käsityksiä mielenterveyshäiriöiden tematiikassa.

HULLUUS LUOVUUDEN LÄHTEENÄ

Henkilökohtainen ja abstrakti kuvaus
mielenterveyshäiriöiden ja inspiraation
rajapinnoista

Sini Henttu

Taiteen kandidaatin opinnäytetyö

Muotoilun pääaine

Muotoilun laitos

Taiteiden ja suunnittelun korkeakoulu

Aalto-yliopisto

Kevät 2019

Ohjaajat:

Nathalie Lautenbacher

Kirsti Taiviola

1.	Johdanto	6
2.	Hulluus luovuuden lähteenä	8
2.1	Hulluuden määritelmä	9
2.2	Paniikkikohtaus, paniikkihäiriö, ahdistuneisuushäiriö ja masennus	9
2.3	Mielenterveyshäiriöiden ja inspiraation rajapinnat	11
2.4	Sukupuolitettut käsitykset hulluudesta taiteen alalla	14
3.	Produktio	19
3.1	Lasi	20
	3.1.1 Materiaalitutkimus	21
	3.1.2 Lasi heijastuspintana	26
3.2	Video	30
	3.2.1 Kuvakerronnallisuus ja tematiikka	33
	3.2.2 Symboliikka	35
	3.2.3 Henkilökohtainen, mutta abstrakti kuvaus	37
3.3	Lasin ja videon yhdistäminen	39
	3.3.1 Suunnitelma: ripustus	40
	3.3.2 Suunnitelma: video mapping	46
4.	Reflektointi	49
	Lähteet	54

1. JOHDANTO

Opinnäytteeni kirjallisessa osuudessa tutkin mielenterveyshäiriöitä luovuuden lähteenä, sekä pohdin mielenterveyshäiriöiden ja inspiraation rajapintoja. Sivuan myös sukupuolten välisiä eroja aiheeseen liittyen etenkin taiteen historiassa. En kirjallisessa osuudessa halua turhaan alleviivata omia kokemuksiani, sillä ne ovat mielestäni toissijaisia. Kerron kuitenkin rehellisesti ja avoimesti myös omista kokemuksistani, jos koen niiden olevan opinnäytteen kirjallista osuutta ajatellen oleellisia ja tarpeellisia.

Opinnäytteen produktiivisessa osuudessa suunnittelin ja toteutin installaation lasia ja videota yhdistäen. Installaatio on henkilökohtainen, rehellinen ja abstrahoitu kuvaus mielenterveyshäiriöistäni. Installaatiota varten valmistin 15 lasilevyä uunivalutekniikalla, jotka ripustin näyttelytilaan hallitun sattumanvaraisesti. Lisäksi kuvasin esittävää videomateriaalia, jonka abstrahoin editoimalla. Videoita leikkaamalla sain luotua paniikinomaista ja ahdistavaa tunnelmaa kuitenkin turhaan dramatisoimatta. Valmiin videomateriaalin projisoin lasilevyjen pinnoille video mapping -tekniikalla. Installaatio luo tilan, jossa kokija voi tuntea ja aistia mielenterveyshäiriöiden vallassa olevan mielen.

Töissäni toistuu usein kerroksellisuus, harkittu sattumanvaraisuus ja läpinäkyvyys. Tälläkin kertaa teoksessani nämä elementit ovat läsnä. Kuitenkin muotoilun opiskelijana koin, että taiteellisen produktioni tulisi olla siloteltua ja neutraalia. Muotoilullinen, ja sen vuoksi kriittinen, lähtökohta tuntui hidastavan prosessia. Tämän takia minun oli otettava tietoinen askel taiteellisempaan suuntaan. Huomasin, että *muotoilijana* minun oli haasteellista lähestyä mielenterveydellisiä aiheita ennakoluulottomasti, kun taas *taiteilijana* niiden tutkiminen ja reflektointi tuntui luontevalta.

Kun kirjoitan opinnäytteessäni mielenterveysongelmista, tarkoitan ainoastaan häiriöitä, joista minulla itselläni on kokemusta. Näitä ovat paniikkikohtaus, paniikkihäiriö, ahdistuneisuushäiriö ja masennus. Jos kirjallisessa osuudessa sivuan myös muita häiriöitä, mainitsen ne aina nimeltä. En tällä kertaa aio syventyä mielenterveyshäiriöiden laajempaan spektriin, sillä koen, että se vaatisi paljon pitkäkestoisempaa ja laajempaa tutkimustyötä. En myöskään halua tehdä vääriä oletuksia ja yleistyksiä ilman tarvittavaa kokemuspintaa.

Mielenterveyshäiriöt ovat osa identiteettiäni ja koen niillä olevan yhteys taiteellisen työhöni. Mielenterveyshäiriöiden kuvaus ja niiden käsittely julkisessa opinnäytteessä tuntui kuitenkin aiheena, etenkin prosessin alkuvaiheessa, aivan liian henkilökohtaiselta. Vaikka puhun lähipiirilleni varsin avoimesti mielenterveyshäiriöistäni, on kuitenkin hyvin eri asia julkisesti kirjoittaa niistä. Koen aihepiirin käsittelyn silti, ja ehkä juuri sen takia, tarpeelliseksi. Mielenterveyshäiriöistä puhutaan kyllä koko ajan enemmän, mutta koen silti niiden yllä leijuvan erilaisia stigmoja. Mielenterveyshäiriöitä jopa romantisoidaan erilaisissa median kanavissa, mutta arjessa kuten työ- tai kouluympäristössä niiden ympärillä tuntuu yhä liikkuvan erilaisia kirjavan virheellisiä käsityksiä. Tämän vuoksi koin tärkeäksi omien mielenterveyshäiriöideni rehellisen kuvaamisen julkisessa teoksessaja niiden sivuamisen opinnäytteen kirjallisessa osassa. Lisäksi koin tärkeäksi tutustua aiheeseen liittyvään aineistoon ja sen avulla reflektoida omaa työskentelytapaani, mutta myös lisätä omaa ymmärrystäni aiheesta. Opinnäytteeni tavoitteena oli taiteellisen identiteettini vahvistaminen, mutta myös mielenterveyshäiriöiden kulttuuristen ja yhteiskunnallisten käsitysten neutralisointi ja normalisointi. Julkisen installaation on tarkoitus herättää keskustelua ja kirjallinen osuus pyrkii tuomaan mielenterveyshäiriöitä ja niihin liittyviä aihepiirejä taiteen ja muotoilun alalla enemmän näkyviksi.

2. HULLUUS LUOVUUDEN LÄHTEENÄ

Psykiatrian professori Kay Redfield Jamison toteaa *Touched with fire* kirjassaan, että melankolia voi toimia katkeransuloisena lääkkeenä ja muusana, lisäten taiteilijan luovaan prosessiin annoksen haikeutta ja surullisuutta. Melankolia voi myös lisätä voimaa taiteelliseen ilmaisuun. (1996. 119, 120) Mielenterveyshäiriöt voivat toimia monelle tekijälle luovuuden lähteenä. Mielialahäiriöistä lähtöisin oleva luovuus ei kuitenkaan ole pelkästään dramaattista, negatiivista, säälettävää ja surkeaa. Mielenterveysongelmissa on usein vähintään kaksi puolta. Niiden kanssa elävien ihmisten mukana kulkee usein myös herkkyys, empaattisuus, haavoittuvaisuus ja melankolisuus. Nämä piirteet saattavat tuottaa lähtökohtaisesti aivan erilaisia teoksia kuin mielenterveyshäiriöiseltä ihmiseltä stereotyyppisesti odotetaan.

Käytin opinnäytteen otsikossa sanaa hullu tiedostaen sen sisältävän kulttuurisesti hyvin epäkorrekteja merkityksiä. Tänä päivänä sanassa on hyvin negatiivinen sävy ja sen käyttöä vältetään. Tästä huolimatta halusin otsikossani käyttää kyseistä sanaa, sillä se haastaa lukijaansa kyseenalaistamaan termiä ja sen käyttöä. Nykyään kuulee yhä useammin puhuttavan mielenterveyshäiriöistä ja mielenterveysongelmista. Seuraavissa luvuissa avaan näitä termejä.

2.1 HULLUUDEN MÄÄRITELMÄ

Professori Caroline Koh kirjoittaa, että hulluuden termillä on yleisesti kuvattu mielentilaa tai tietoisuutta, joka on muuttunut, epänormaali tai poikkeava. Mielenterveyshäiriöiden lievempiä muotoja ovat erilaiset neuroosit, fobiat, masennukset, pakkomielteet, pakotteet ja luulosairaudet. Mielisairauksien vakavampaa kirjoa edustavat erilaiset psykoottiset sairaudet, jolloin potilas menettää yhteyden todellisuuteen ja osoittaa irrationaalista ja vastuutonta käyttäytymistä. Psykoottisia sairauksia ovat muun muassa juoppohulluus, kaksisuuntainen mielialahäiriö ja skitsofrenia. (Koh. 2006, 214)

Nykyään sanan *hullu* sijaan käytetään muun muassa termejä mielenterveyshäiriö ja mielenterveysongelma. Nämä ovat yleisnimikkeitä erilaisille psykiatrisille häiriöille. Ne ovat oireyhtymiä, joissa on kliinisesti merkitseviä psyykkisiä oireita, joihin liittyy kärsimystä ja haittaa. (THL. 2019) Seuraavaksi avaan erilaisia mielenterveyshäiriöitä, joista itselläni on kokemusta.

2.2 PANIIKKIKOHTAUS PANIIKKIHÄIRIÖ, AHDISTUNEISUUSHÄIRIÖ JA MASENNUS

Psykiatrian erikoislääkäri Matti Huttunen määrittelee paniikkikohtauksen tarkoittavan äkillistä ja voimakasta pelko- tai ahdistuskohtausta, jonka yhteydessä ilmenee erilaisia sympaattisen hermoston aktivoitumisesta johtuvia oireita (Huttunen. 2018). Paniikkikohtauksenaikana aistitylvirittyvät: kaiken ympärillään kuulee, näkee, tuntee, maistaa ja tuntee aivan liian

selkeästi. Paniikkikohtausta kokiessa on mahdotonta olla ajattelematta ja tuntematta sitä, joten normaali toiminta muuttuu mahdottomaksi. Jokainen vaisto pyytää kantajaansa pakenemaan, vaikei pakenemiselle olisi mitään järjellistä syytä. Paniikkikohtaus voi kestää yksilöstä riippuen minuuteista tunteihin ja sen aikana sydämen lyönti nopeutuu, aistit virittyvät ja paniikki ottaa vallan. Kohtauksen yllättäessä ihmisen valtaa usein pelko itsensä ja järkensä menettämisestä. Paniikkikohtaus ja hulluksi tulemisen pelko kulkevatkin monilla kokijoilla käsikädessä. Paniikkihäiriölle on ominaista usein toistuvat paniikkikohtaukset ja pelko niiden alkamisesta (Huttunen. 2018). Jokin tietty paikka voi muistuttaa aiemmasta paniikkikohtauksesta, ja täten laukaista sen uudelleen. Tämän vuoksi paniikkikohtauksen kokija saattaa aloittaa paikan välttelemisen, jolloin häiriö saattaa ratkaisevasti vaikeuttaa kantajansa elämään.

Ahdistuneisuushäiriöstä kärsii jopa viisi prosenttia suomalaisista jossain vaiheessa elämäänsä. Tyypillistä on epämääräinen ahdistus, huoli ja pelokas odotus yhtäjaksoisesti vähintään puolen vuoden ajan. Tavallisia ovat myös keskittymisvaikeudet, ärtyneisyys, lihasjännitys ja vaikeus nukahtaa sekä pysyä unessa. (Huttunen. 2018) Ahdistunut henkilö voi tuntea epämääräistä huolta sekä itsestään, että ympäristössään. Monesti ahdistuneisuushäiriön kanssa elävä voi tuntea olevansa ahdistunut, muttei osaa nimetä tälle mitään tarkkaa syytä.

Masennus on usein näistä kolmesta pitkäkestoisin sairaus. Siitä kärsii jossain vaiheessa elämäänsä viidesosa suomalaisista. Itsetuntovaikeudet, stressaavat elämäntapahtumat, yksinäisyys, lapsuuden aikaiset traumat, alkoholin käyttö sekä tietyt persoonallisuuden piirteet saattavat altistaa masennukselle. (Huttunen. 2018) Masennus voi hoitamattomana haitata merkitsevästi ihmisen elämää aina työelämästä sosiaaliin suhteisiin.

2.3 MIELENTERVEYSHÄIRIÖIDEN JA INSPIRAATION RAJAPINNAT

Mielenterveysongelmia on kuvattu taiteessa jo pitkään. Etenkin maalaustaiteen historia vilisee töitä, jotka ovat saaneet alkunsa erilaisista mielenterveyshäiriöistä. Esimerkiksi kaikkien tuntema Edvard Munchin Huuto on saanut alkunsa tekijänsä eksistentiaalisesta ahdistuksesta (Sooke. 2016). Tieteilijä ja psykiatrian professori Kay Redfield Jamison toteaa, että luova työ ei ole ainoastaan pakokeino ahdistavista mielentiloista, vaan myös keino käsitellä ja jäsentää painostavia ajatuksia ja tunnetiloja (1996. 123). Mielenterveysongelmista voi syntyä kiinnostavaa taidetta ja siksi onkin tavallista, että mielenterveyshäiriöiden kanssa elävät taiteilijat käyttävät juuri erilaisia häiriöitään luovuutensa lähteenä. Monelle taiteilijalle omaan mieleen ja sen ristiriitoihin uppoutuminen luovan työskentelyn aikana aiheuttaa flow-tilan.

Mielenterveyshäiriöistä puhuminen inspiraation lähteenä on kuitenkin moniulotteinen asia. Emme voi vetää mustavalkoisia johtopäätöksiä siitä, että jokainen mielenterveysongelmainen taiteilija kokisi synkemmät ajatuksensa inspiroivina. Onkin todettu, että usein mielialahäiriöiden kanssa elävä ihminen tarvitsee tasaisemman ja helpomman kauden toteuttaakseen taidetta, vaikka olisikin saanut siihen lähtökohtansa huonommista ja painostavimmista kausistaan (Jamison. 1996. 123). Mielisairaudet voivat kuitenkin myös ratkaisevasti estää luovaa toimintaa, kuten historian tutkija Petteri Pietikäinen osoittaa. Hän kertoo *Hulluuden historia* kirjassaan puolanvenäläisestä balettitanssijasta Vaslav Nijinskysta, joka virtuoosinomaisesti yhdisti liikkeissään taiteellisuutta ja tekniikkaa. Hänen uransa kuitenkin loppui lyhyeen skitsofrenian aiheuttaman psykoosin ottaessaan vallan hänen mielestään. (Pietikäinen. 2017. 256)

Kay Redfield Jamison toteaa, että viime vuosikymmenten aikana tehdyt tutkimukset ovat osoittaneet, että masennuksen aikana tehdyt havainnot ja uskomukset ovat itseasiassa lähempänä todellisuutta, kuin ne ovat ihmisen normaalissa tilassa. Masennus pakottaa ihmisen näkemään todenmukaisesti elämän katoavan luonteen, kuoleman lopullisuuden ja ihmisen hyvin rajallisen roolin maailman historiassa. (1996. 119) Tämä väite on mielestäni kuitenkin lähtökohtaisesti hiukan kyseenalainen, sillä mitä ylipäättään on niin kutsuttu todellisuus? On kuitenkin mielenkiintoista, että masennus luokitellaan vakavaksi sairaudeksi, vaikka monien kohdalla kyse saattaakin olla liian kivuliaasta realismista.

Kirjailija Graham Greene on ihmetellyt, kuinka kukaan pystyy ikinä pakenemaan ihmisyyden aiheuttamaa hulluuden tunnetta, melankoliaa ja paniikinomaista pelkoa ilman kirjoittamista, säveltämistä tai maalaamista (Jamison. 1996. 124). Myös Aristoteles pohti aikanaan, miksi juuri parhaimmat filosofit, runoilijat ja taiteilijat kärsivät melankoliasta (Jamison. 1996. 51). Mielialahäiriöt voivat toimia monelle taiteilijalle siis sekä pakokeinona että inspiraationlähteenä. Mahdollinen linkki hulluuden ja nerouden välillä on yksi kulttuurimme vanhimmissa ja kestävimmissä mutta myös kiistellyimmistä väitteistä (Jamison. 1996. 50). Psykiatri Simon Kyagan johtaman tutkimuksen tulokset osoittavat, että etenkin kaksisuuntaista mielialahäiriötä esiintyy tieteellisten ja luovien ammattien harjoittajien keskuudessa enemmän, kuin muussa ruotsalaisessa väestössä (Karolinska Institutet, 2014). Tätäkin tutkimusta on kuitenkin kritisoitu psykologi Keith Sawyerin toimesta, joka väittää, ettei kyseisen tutkimuksen otannan perusteella voi vetää päätelmiä mielisairauksien ja luovuuden välisistä yhteyksistä (2014).

Kaikki mielialahäiriöitä sairastavat ihmiset eivät ole luovia, eivätkä kaikki luovat ihmiset ole mielialahäiriöisiä (Jamison. 1996. 108). Onko kuitenkin mahdollista olettaa, että luovalla alalla toimiva mielialahäiriöiden kanssa

elävä taiteilija luo hyötykäyttösuhteen omaan häiriöönsä? Jos menestynyt mielialahäiriöinen taiteilija voisi pysyvästi parantua, haluaisiko hän sitä? Vai ovatko mielialahäiriöt niin merkittävässä osassa taiteilijan identiteettiä, että hän näkee ne lopulta enemmänkin hyötynä kuin haittana? Esimerkiksi moni kaksisuuntaisen mielialahäiriön kanssa elävä taiteilija on kieltäytynyt ottamasta lääkkeitään etenkin maanisten kausien aikana syntyvän taiteen vuoksi (Jamison. 1996. 7). Johnson Hayley kuitenkin kirjoittaa, että monen nuoren taiteilijan on ajoittain vaikea pyytää apua mielenterveysongelmiinsa kulttuuriin tiukasti juurtuneen *kärsivä taiteilija* käsitteen takia (2014. 2). Aihetta ei kannata romantisoida, sillä mielenterveyshäiriöt voivat hoitamattomina olla kantajalleen hengenvaarallisia. Professori Jamison listaakin kirjassaan kymmeniä kirjailijoita ja taiteilijoita, jotka ovat lopulta riistäneet hengen itseltään. Yksi näistä oli Vincent Van Gogh, joka ennen kuolemaansa kirjoitti: "jos olisin voinut työskennellä ilman tätä kirottua sairautta, mitä olisinkaan voinut saanut aikaan... ". (Jamison. 1996. 249) Mielialahäiriöt antoivat varmasti sävyn Van Goghin töihin. Mutta voimme vain arvailla, minkälaisia töitä olisimme häneltä vielä nähneet, jos hän ei olisi toteuttanut itsemurhaa.

Seuraavassa luvussa sivuan aihetta sukupuoleen liittyvässä tematiikassa.

2.4 SUKUPUOLITETUT KÄSITYKSET HULLUUDESTA TAITEEN ALALLA

Taide- ja kulttuurihistorioitsija Schreck kuvailee *Minä maalaan kuin jumala* kirjassaan 1900-luvun alun Pariisia. Sukupuolittunut maailma oli niin arkipäivää, ettei aikalaiselle usein tullut mieleenkään kyseenalaistaa sitä. Symbolistinen taidemaalari Beda Stjernschantz kirjoitti kuitenkin päiväkirjaansa jo vuonna 1892: "Miehen onni on, että hän haluaa, naisen onni on, että mies haluaa". Vuonna 1910 hänet löydettiin omasta ateljeestaan itsemurhan tehneenä (2018. 92, 97). Samoihin aikoihin eli myös Bedan ystävä Ellen Thesleff, joka pyrki aina kuvaamaan teoksissaan jotain enemmän kuin mitä silmä havaitsee (Nurmio. 2012). Thesleff oli ollut aina varma itsestään. Hän ei halunnut selitellä teoksiaan, vaan hän halusi katsojan luottavan intuitioonsa. Sukupuolirajat kuitenkin korostuivat suomen kansanmielisessä taidemaailmassa, joka oli konservatiivisten miesten käsissä. Thesleffin töitä pidettiin vaikeaselkoisina ja keskeneräisinä. 1920-luvulla Thesleffin ilmaisu lopulta muuttui hiljaisemmaksi ja hänestä oli tullut itsekriittinen. (Nousiainen. 2014)

Kun pohdimme mielenterveyshäiriöitä luovuuden lähteenä, on tärkeää huomioida, että miehillä ja naisilla on pitkään ollut hyvin erilaiset mahdollisuudet myöntää julkisesti saavansa inspiraatiota omasta henkilökohtaisesta hulluudestaan. Filosofian tohtori Anna Kortelainen kirjoittaa, että vielä 100 vuotta sitten naisilta leikattiin munasarjoja ja syövytettiin klitoriksia sekä kohdunkauloja hysterian pelossa (2003. 56). Tieteenkirjailija Ada McVean tiivistää, että hysteria on kautta historian ollut sairaus, joka antoi lääketieteelliset määritelmät kaikelle sille, mitä miehet eivät naisissa ymmärtäneet (2017). Hysterikoiksi voitiin diagnosoida

herkästi naiset, jotka eivät noudattaneet vaimon kuuliaista roolia ja joilla oli mm. näitä luonteenpiirteitä: arkuus, hermostuneisuus, kiivaus, outous, uppiniskaisuus, korostunut älykkyys, itsekeskeisyys, ailahtelevaisuus ja kontrolloimattomat maaniset puuskat. Myös nauru, itku, laulu, eläinten äänien jäljittely ja häpeämättömät ruumiin äänet ajateltiin kertovan mahdollisesta hysteriasta. (Kortelainen. 2003. 150, 164) Käytännössä siis kaikki silloisesta normista liian näkyvästi poikkeava voitiin leimata ja diagnosoida hysteriaksi, joka oli pelätty, mutta hyvin yleinen, naisten sairaus.

Kun taas esimerkiksi melankolia oli 1600-luvulta lähtien älymystön keskuudessa niin muodikas ja arvovaltainen vaiva, ettei diagnoosia edes myönnetty naisille (Kortelainen. 2003. 152). Taiteen historia viliseekin lukuisia miestaiteilijoita ja -kirjailijoita, jotka romantisoivat omaa suhdettaan mielialahäiriöihinsä. Esimerkiksi runoilija Edward Thompson kirjoitti olevansa rakastunut kipuun ja tuskaan, ja runoilija Edgar Allan Poe kirjoitti olevansa rakastunut melankoliaan (Jamison. 1996. 119). Monesti naisten onkin kuulunut suorittaa kuuliaista vaimon rooliaan ilman minkäänlaisia luonteenpoikkeamia, kun taas miehillä on ollut mahdollisuus ylistää oman mielensä hulluuttaan ja siitä kumuloituvaa taidetta.

Schreck kirjoittaa, että vasta 1970-luvulla Suomen taidehistoriankirjoitus on alkanut nostaa esiin erilaisia naistaiteilijoita. Heistä käytetään usein nimeä "maalarisiskot". Nimitys on kuitenkin hiukan harhaanjohtava, sillä se luo vaikutelman, jossa nämä naiset olisivat olleet hyvinkin läheisiä keskenään. Todellisuudessa heillä ei kuitenkaan ollut muuta yhteistä kuin sukupuoli. Vaikka naistaiteilijoita oli 1800- ja 1900-luvun molemmin puolin, he maalasivat tyypillisesti heille sosiaalisesti määrittäytyneistä lähtökohdista ja tämän vuoksi myös hyvin erilaisia aiheita kuin miehet. (2018. 78) Epäilen, että vaikka naistaiteilija olisikin saanut inspiraationsa omista mahdollisista mielialahäiriöistään, hän tuskin on puhunut tästä julkisesti valtarakenteiden

vuoksi. Schreck kirjoittaa taiteilija Kirre Granfeltista ja pohtii, kuinka hän ei koskaan saanut julkisuutta maalaustensa eläinaiheiden vuoksi (2018. 91). Miestaiteilijat kautta historian ovat käyttäneet hyväkseen hulluudella ja nerouden rajamailla leikittelevää egoaan, kun taas naisten on pitänyt peitellä itsessään kaikenlaista yhteiskunnan määrittelemästä normista poikkeavaa. Tällainen asetelma ei ole niinkään kannustanut naisia oman mielensä ristiriidoista lähtöisin olevan taiteen tekemiseen. Voi olla, että yleisölle tylsinä näyttäytyvät aiheet ovat monesti valikoituneet juuri sen vuoksi, ettei naisilla ole ollut samanlaista suvaitsevaa ilmapiiriä uppoutua teoksissaan omaan melankoliseen mieleensä, kuin aikanaan miehillä on ollut.

Ajat ovat toki muuttuneet paljon viimeisen 100 vuoden aikana. Kuitenkin yhä edelleen melankolisuus, dramaattisuus ja synkkyys naisen luomassa taiteessa voidaan tuomita liioittelusta, dramaattisuudesta ja turhanpäiväisestä herkistelystä. Sana "hysterinen" on jäänyt vahvasti myös puhekieleemme ja yhä edelleen se on lähinnä naisiin kohdistuva haukkumasana. Toisaalta nykyaikana vallitsee mielestäni suuri ristiriita: mielenterveysasioista puhutaan yhä avoimemmin, mutta silti yksilön tulee olla vahva ja itsenäinen. On mielestäni surullista, että patriarkaattisen yhteiskunnan haasteisiin yritetään vastata "Boss lady"-kulttuurilla. Toisin sanoen, miehin ylivalta yritetään kukistaa vahvoilla naishahmoilla. Mielestäni olisi tärkeää, että juuri herkkyyttä ja empaattisuutta arvostettaisiin enemmän, sillä juuri nämä luonteenpiirteet ovat vastaus moniin tasa-arvokysymyksiin. Schreck toteaa, että 1800-luvun lopulla moni miestaiteilija haki itselleen feminiinistä identiteettiä kapinana porvarillista maskuliinisuutta vastaan. Symbolistinen miestaiteilija oli luonteeltaan kuin aikansa hysterinen nainen: intuitiivinen, herkkä ja voimakkaasti tunteva. Samat ominaisuudet tekivät siis naisista heikkoja ja miehistä neroja. (2018. 94) Voisimmeko viimein, 100 vuotta myöhemmin, kannustaa ihmistä herkkyyteen sukupuolesta riippumatta?

3. PRODUKTIO

Päätin suunnitella ja toteuttaa installaation mielenterveyshäiriöistäni, sillä koen niiden olevan osa identiteettiäni. Olen ennen tuntenut häpeää häiriöideni takia, mutta avoin ja rehellinen keskustelu on muuttanut suhtautumistani. Kuten me kaikki olemme, niin minäkin olen oman aikani tuote, ja yhtä lailla esimerkiksi paniikkikohtaukseni on eräänlainen oman aikani ilmiö. Täten myös teokseni on oman aikani kuvaus. Masennus, ahdistuneisuus ja paniikkihäiriö ovat kaikki yleisiä aikamme sairauksia, ja tuntuisikin hämmäntävältä hävetä niitä. Yhtä lailla ihminen voisi tuntea häpeää diabetestaan kohtaan. Elämme tekopyhässä maailmassa: sen hektisyys pakottaa meidät erilaisten sairauksien äärelle, vaikka samanaikaisesti meitä kannustetaan olemaan itsenäisiä, vahvoja ja harjoittavan terveellisiä elämäntapoja. Tämänhetkinen moderni yhteiskunta ei ole inhimillisyyden mittareilla kestävä. Vaikken alleviivaa tätä työssäni, on installaationi myös kannanotto yhteiskuntaamme kohtaan. Se on kannanotto jo pelkästään siten, että kuvaan häiriöitäni avoimen rehellisesti omilla kasvoillani välittämättä yksilöön kohdistuvista yhteiskunnan ja sen kulttuurin luomista paineista ja odotuksista.

Installaationi koostuu 15 lasilevystä ja niiden pinnoille heijastetusta videomateriaalista. Teokseni on tulossa BOA 19' -kevätnäyttelyyn Väreeseen, jonka ajankohta on kuukausi kirjallisen palautuksen jälkeen. Tästä johtuen opinnäytteen kirjallisessa osassa en näytä kuvamateriaalia lopullisesta teoksesta, sillä tuleva ripustus vaikuttaa suuresti installaation lopputulemaan. Seuraavissa luvuissa avaan produktioni työprosessia, sekä kerron ripustussuunnitelmastani.

3.1 LASI

Valitsin installaationi materiaaliksi lasin, sillä halusin tulla varmemmaksi sen työstämisessä. Lisäksi lasi sopii sen herkkyytensä ja läpinäkyvyytensä vuoksi aiheeseeni. 15 lasilevyn hiominen tarkoitti yhteensä 90 erillisen pinnan käsittelyä. Prosessin aikana kyseenalaistinkin valintaani monesti. Lasilevyjen valmistaminen tuntui ajoittain hyvin työläältä ja aikaa vievältä, ja ajoittain pohdinkin esimerkiksi puuta materiaalivaihtoehtona. Puiselle pinnalle videokuvan projisoiminen ei olisi mielestäni kuitenkaan ollut kiinnostavaa, sillä puu ei tietenkään suodata valoa lasin tavoin. Valmiiden lasilevyjen tilaus kävi myös mielessä, mutta tällöin en olisi voinut toteuttaa kiinnostavaa kahden eri värin vaihtelua.

3.1.1 MATERIAALITUTKIMUS

Opiskelin keväällä 2018 vaihto-opintojeni aikana Japanissa Musashino Art University:ssa lasin työstämistä. Valmistin siellä uunivalutekniikalla lasisia laatikoita. Käytin näihin esineisiin ainoastaan kirkasta lasia, mutta sain aikaiseksi kirkkaan ja valkoisen lasin vaihtelua. Värivaihtelut olivat tulosta lasin raekoon eroista sekä pitkästä haudutusajasta. Puuterimainen lasi muuttui opaakiksi pitkän haudutusajan vuoksi, kun taas pienirakeinen lasi jäi kirkkaaksi. Kokeilin mielenkiinnosta videoprojisointia näiden laatikoiden pinnoille. Kiehtovan lopputuleman vuoksi päätin valmistaa opinnäytteen produktiivisessa osassa lasilevyjä, joissa toistuu tämä valkoisen ja kirkkaan pinnan yhdistelmä.

Olin virheellisesti käsittänyt, että edellä kertamani ilmiö olisi kiteytymisen aiheuttamaa. Kävin sähköpostikeskustelun fyysikko ja muotoilija Laura Aalto-Setälän kanssa, jossa hän kertoi, että kuvaamani värivaihtelu oli tällä

Erikokoisia lasipartikkeleja.
Kuva 1, vas. Crystal puhalluslasi
Kuva, 2, kes. Reichenbach
casting glass frit
Kuva, 3, oik. Reichenbach, rae

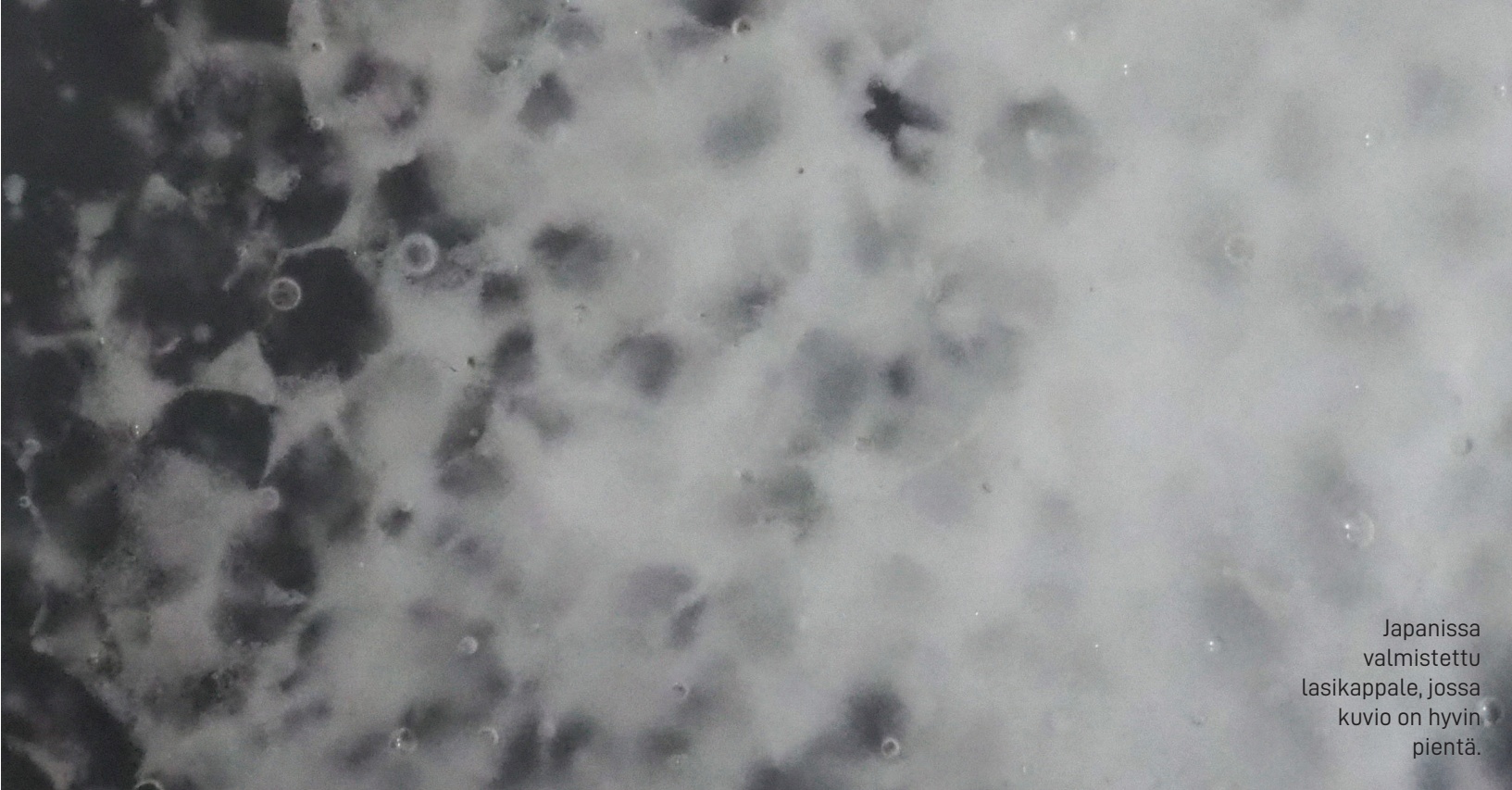
kertaa johtunut siitä, että lasi oli pitkäaikaisessa haudutuksessa muuttunut opaakiksi (2019). Tämä tuli lopulta vaikuttamaan ratkaisevasti opinnäytetyöni materiaalivalintoihin. Alustavan suunnitelman mukaan olisin halunnut jäljitellä vaihto-opintojeni aikana muotoutunutta lopputulosta vain yhtä lasia käyttämällä. Aikataulun pakosta päätin kuitenkin yhden lasin sijaan käyttää sekä kirkasta että valkoista lasia, sillä kiteytymisen tutkiminen olisi vaatinut paljon pitkäkestoisempaa perehtymistä.

Halusin erillisten väriosioiden olevan levyissä kookkaampia, kuin lasissa, jota olin valmistanut Japanissa. Installaatio on kooltaan suurehko, joten se vaati lasilevyjen pintoihin mielestäni suurempaa kuviointia. Näin ollen lasilevyjen kuviot erottuvat myös teosta kauempaa katsoessa. Huomasin, että uunivalumuotteihin asetettujen lasipartikkelien koko vaikutti todella paljon lopputulemaan. Mielenkiintoisimpia levyjä syntyi mielestäni silloin, kun lasipartikkelien koot poikkesivat toisistaan. Koulun kirkas puhalluslasi yhdistettynä (kuva 1) valkoiseen pieneen rakeeseen (kuva 2) tuotti unenomaista, pyöreää ja solumaista kuviota. Kun taas partikkelit, jotka olivat keskenään samankokoisia, tuottivat terävämpää kuviota.

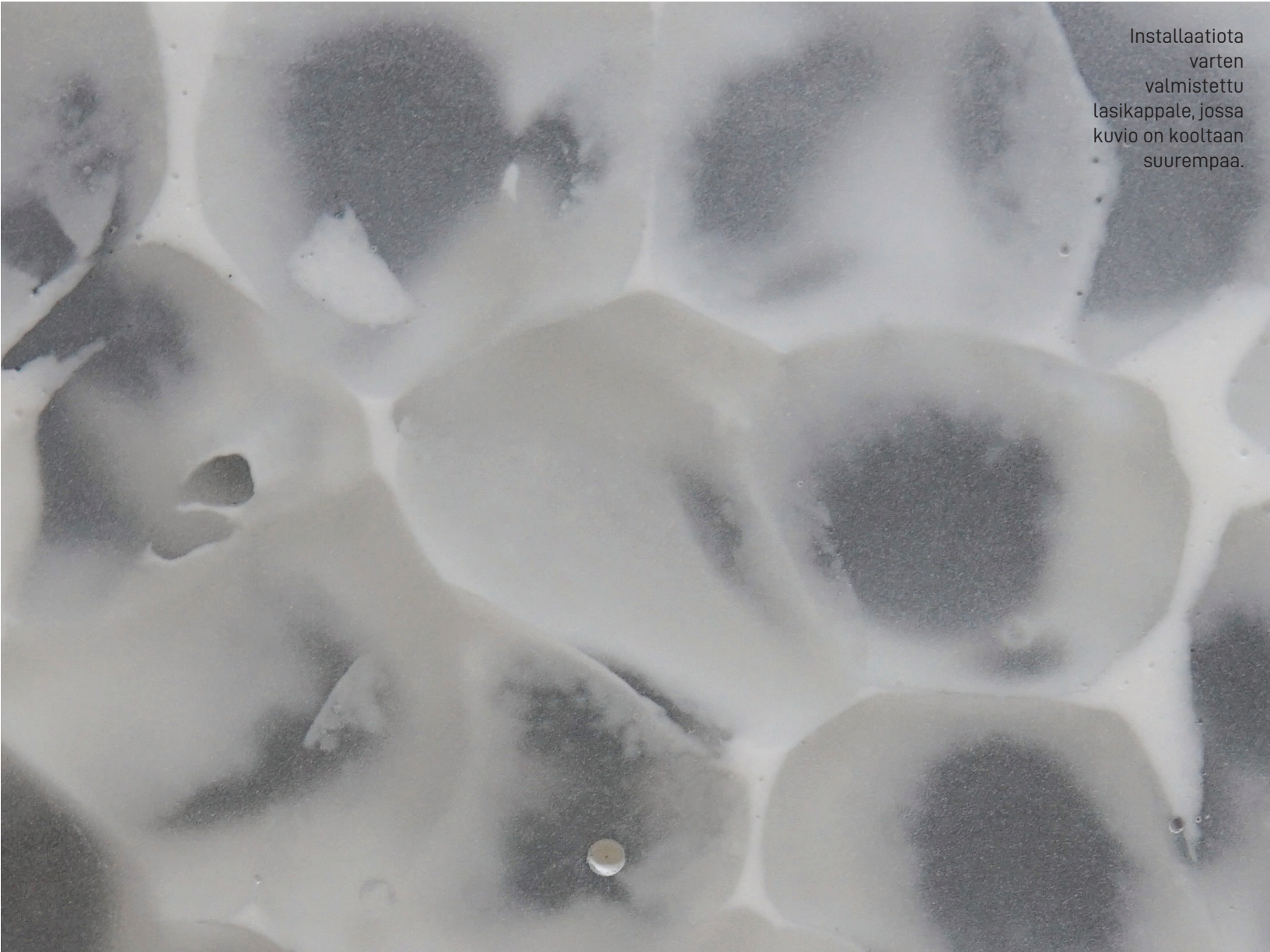

Lasilevyjä valmistaessa epäilin, ovatko levyjen kuviot toisistaan liiankin poikkeavia. Prosessin edetessä totesin kuitenkin tämän epäilyksen olevan aiheeton. Levyjen tasalaatuisuus, värimaailma, sama koko ja niiden päälle heijastettu video sitovat lasilevyt kuvion vaihteluista huolimatta yhtenäiseksi kokonaisuudeksi. Rikas kuviointi näyttäytyy hyvänä asiana myös siksi, sillä jokainen levy näyttää omanlaiseltaan päälle heijastetusta, melko dominoivasta, videosta huolimatta. Tämä seikka perustelee myös, miksi lasilevyt kannatti valmistaa itse, eikä tilata valmiina levyinä.

Kylmätyöstövälineet määrittivät lopulta levyjen järkevän koon. Lasilevyt ovat 18,5cm x 18,5cm kokoisia, sillä tästä suuremmat kappaleet olisivat olleet aikataulullisesti lähes mahdottomia kylmätyöstää. Lopullisten lasilevyjen valmistaminen ei sujunut ongelmitta. Viiden levyn sisään muodostui kylmätyöstön aikana yllättäviä halkeamia. Ohjaajani Kirsti Taiviola epäili, että kyseessä saattaa olla jäähdytyksessä syntyneitä jännitteitä, jotka ovat lopulta rasittuneet hionnasta. Laitoin ohjaajani neuvosta osan kappaleista uudelleen uuniin, jolloin parhaimmassa tapauksessa halkeamista pääsisi eroon. Halkeamat kuitenkin laajenivat entisestään polton jälkeen, joka kertoi siitä, että kaikki käyttämäni lasit eivät olleet yhteensopivia.

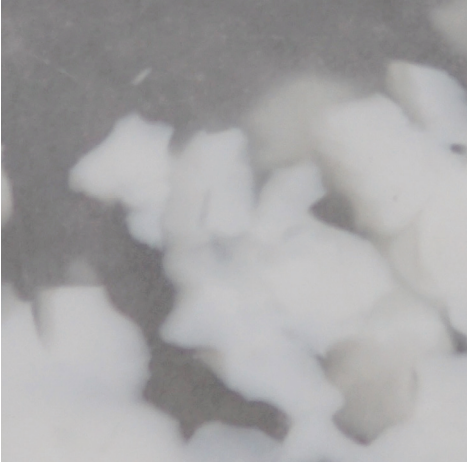
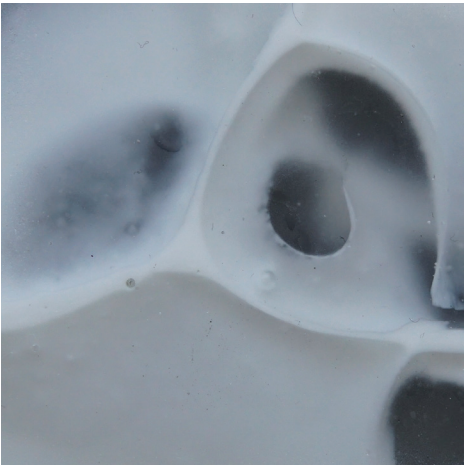

Japanissa valmistettu lasikappale, jossa kuvio on hyvin pientä.

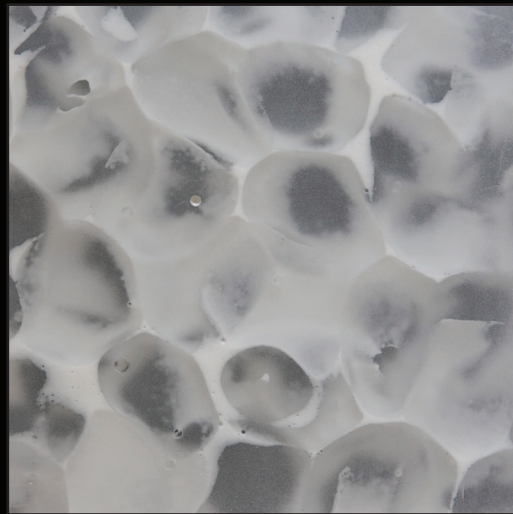

Installaatiota varten valmistettu lasikappale, jossa kuvio on kooltaan suurempaa.

Erikokoisilla lasipartikkeleilla aikaansaatuja kuviointeja.

Installaatiota
varten tehtyjä
lasilevyjä. Yksi
halkesi yhteen-
sopimattomien
lasipartikkelien
takia.

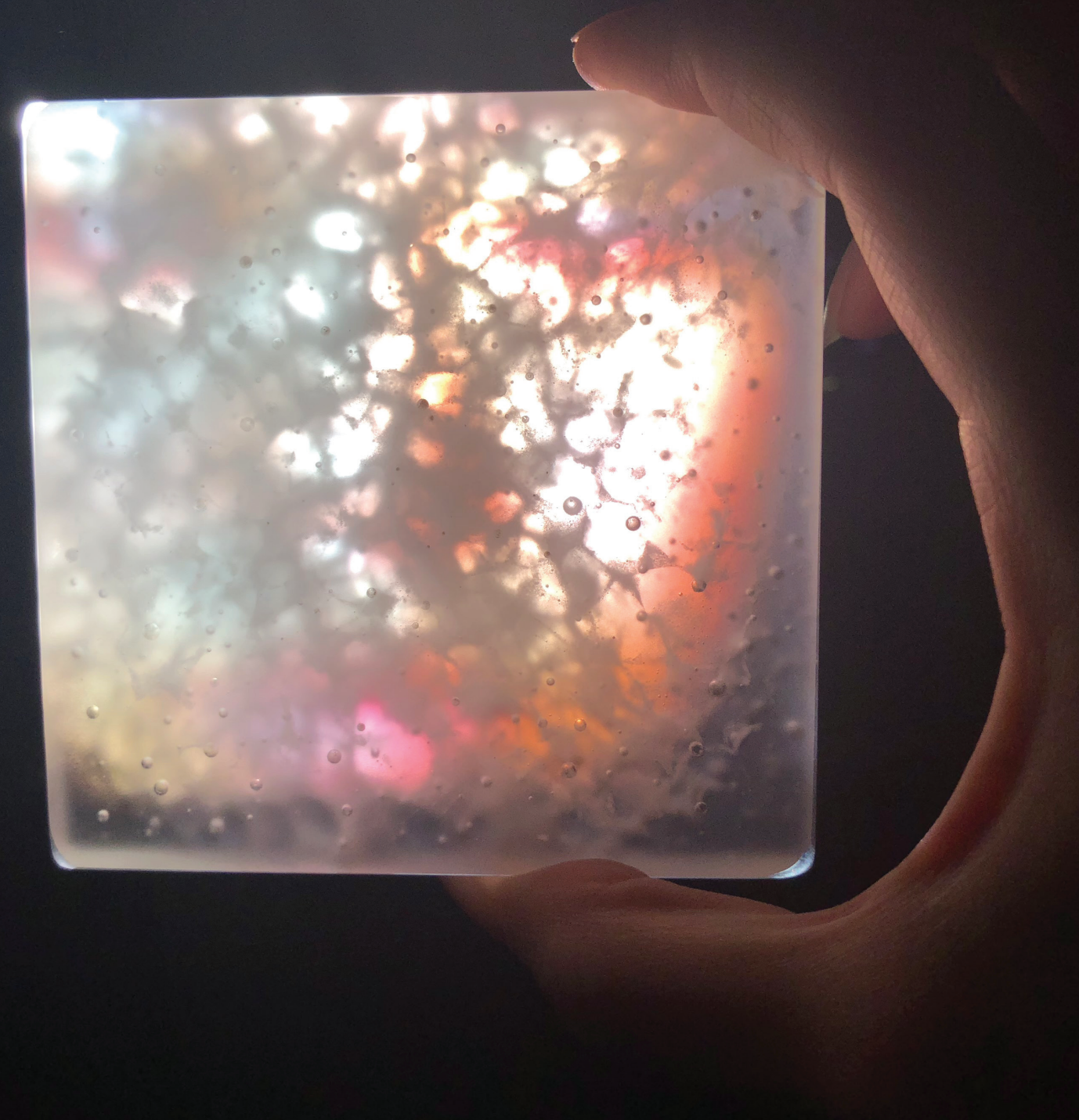

3.1.2 LASI HEIJASTUSPINTANA

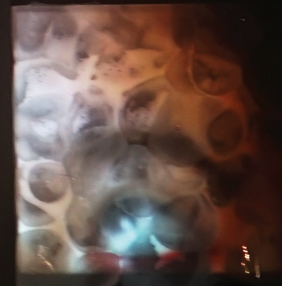
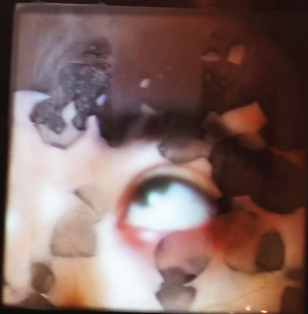
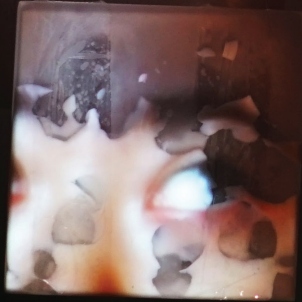
Lasilevyjen koko, paksuus, väri ja pinta vaikuttavat suuresti siihen, kuinka videoprojisointi lasille heijastuu. Produktion alussa valmistin muutamia eripaksuisia lasikappaleita, joiden pinnat käsittelin eri tavoin. Kirkas lasi päästää videoprojisoinnin suoraan läpi, kun taas himmeäksi hiottu lasi ei. Päätin kylmätyöstää lopulliset lasilevyt himmeiksi, sillä tämä luo teokselle kaksi erilaista puolta. Levyn puoli, jolle video heijastetaan sekä puoli, josta video siivilöityy läpi. Pinnalle, jolle videoprojisointi suunnataan, heijastuu melko tarkka kuva videosta. Kun taas toinen puoli on vain epätarkka aavistus alkuperäisestä videosta. Himmeä lasi siivilöikin videoprojisoinnin kauniisti, jolloin levy näyttää ikään kuin hehkuvan valoa. Kokeilin projisointia myös eri asteisesti hiotuille pinnoille. Totesin, että lasilevyjen himmeysasteella ei ollut juurikaan väliä. Huomattavin ero oli kirkkaan ja himmeän lasin välillä. En tätä teosta ajatellen kokenut tarpeelliseksi käyttää aikaa lasilevyjen käsin hiomiseen esimerkiksi #800 hiekkään asti, sillä pelkästään hiekkaplaanalla sain aikaiseksi kauniin, himmeän pinnan.

Myös lasilevyjen valkoisen ja kirkkaan värin vaihtelu luo epämääräistä ja epätarkkaa tunnelmaa, sillä värin vaihtelun vuoksi projisointi ei toistu levyjen pinnalla tarkasti. Lopputulos on epäselvä ja kummallinen, ja se sopii mielestäni täydellisesti valitsemani aiheen kuvaamiseen.

Ensimmäisiä
projisointi
kokeiluja
lasilevyn
pinnalle.

Ensimmäisiä
projisointi
kokeiluja
lasilevyjen
pinnoille.

3.2 VIDEO

Olen parin viimeisen vuoden aikana tuottanut aktiivisesti videomateriaalia. Olen keikkaillut VJ:nä erilaisissa tapahtumissa ja konserteissa, sekä lisäksi olen kuvannut ja editoinut musiikkivideon. Video on väline, jonka avulla minun on luontevaa kertoa tarinaa ja luoda tunnelmaa.

Opinnäytteeseen videota suunnitellessani ja kuvatessani pohdin jatkuvasti kysymystä: mikä on rehellisen avoin kuvaus mielenterveyshäiriöistäni ja mikä on vain kaunisteltu totuus? Minuus, mieliala ja "totuus" kuitenkin muuttuvat päivittäin, joten kysymykseen on mahdotonta löytää mitään tarkasti määriteltyä ja pysyvää vastausta. En voi mitenkään varmasti tietää, mitä aito ja rehellinen kuvaus olisi minusta vuoden, tai edes viikon päästä. Lisäksi tunnen, ettei kukaan yksilö pysty täysin rehellisen subjektiivisen taiteen tekemiseen, sillä olemme kaikki oman aikamme tuotteita. Ympäristö ja ympärillämme olevat ihmiset vaikuttavat meihin auttamatta. Minun täytyi kuitenkin luottaa omaan arviointikykyyni. Se, mikä tuntuu itsestäni juuri tällä hetkellä aidolta ja rehelliseltä, on aitoa ja rehellistä.

Ennen produktion aloittamista tutustuin huolellisesti valitsemaani aineistooni. Tämä tuli lopulta vaikuttamaan merkittävästi etenkin videomateriaalien aiheisiin. Aineistoon perehtymisen jälkeen tunnen, etten teoksessani puhu pelkästään omalla äänelläni. Teokseeni sisältyy monia tasoja mielialahäiriöistäni, mutta lisäksi siinä kuuluu vaiennettujen naisten ääniä. Näillä naisilla ei aikanaan ollut mahdollisuutta elää elämää omana itsenään. Myös minussa elää satojen sukupolvien taakka naiseuden määritelmästä. Siitä, mitä saan olla, ja mitä en.

3.2.1 KUVAKERRONNALLISUUS JA TEMATIikka

Olen huomannut, että kurjuudessa ja ahdingossa rypevät teokset aiheuttavat minussa usein vastareaktioita. Ymmärrän, että maailmassa on oma paikkansa vastaaville teoksille, enkä kiistä niiden tärkeyttä. Monelle tekijälle dramaattinen mielenterveyshäiriöiden kuvaus voi olla terapeutista, ja sen vuoksi tarpeellista. Henkilökohtaisesti koen kuitenkin saavani enemmän irti teoksista, jotka eivät alleviivaa sanomaansa liikaa. Koen, että liiallisen subjektiivinen kuvaus saattaa etäännyttää katsojan teoksesta. Jos taideteos sukeltaa hyvin syvälle tekijän mieleen, voi sen ymmärtäminen osoittautua katsojalle tai kokijalle vaikeaksi. Tällöin kokija saattaa turhautua ja jättäytyä tahallisesti tai tahattomasti teoksen ulkopuolelle. Kun taas viitteellisessä, mutta silti henkilökohtaisessa teoksessa on usein enemmän tarttumapintaa useammalle kokijalle. Haluankin produktiivisessa osuudessa kuvata mielialahäiriöitäni neutraalin henkilökohtaisesti, sortumatta liialliseen dokumentointiin. Haluan myös lähestyä aihetta turhaan dramatisoimatta sitä. Koen neutraalin kuvauksen olevan tärkeää, sillä haluan teoksellani tuoda ilmi mielenterveyshäiriöiden moniulotteisuutta. Häiriöt eivät ole pelkästään laahaavaa ja raskasta todellisuutta, vaan niiden olomuodot vaihtelevat. Mielenterveyshäiriöt ovat jokaiselle kokijalle erilaisia ja erisävyisiä, ja haluankin teoksellani häivyttää stereotyyppistä kurjuuden stigmaa.

Visuaalisessa taiteessa on tehty lukuisia erilaisia kuvauksia ja kuvaelmia ahdistuneisuudesta, paniikista ja muista mielenterveyshäiriöistä, kuten kaksisuuntaisesta mielialahäiriöstä. En omassa työssäni halunnut liikaa viitata stereotyyppiseen kuvastoon, vaikka tiedostan stereotypioiden olevan stereotypioita syystä. Jokainen henkilö tuntee ahdistusta ja paniikkia

omalla tavallaan, joten mielestäni liiallinen kliseiden viljely vie pohjaa mielenterveyshäiriöiden tutkimiselta taiteen avulla. Stereotyyppisen angstinen kuvasto tuntuu mielestäni myös ajoittain kuluneelta ja tunkkaiselta, ja koenkin raikkaan ja modernin taiteen tuovan enemmän uusia näkökulmia mielenterveyshäiriöihin liittyvään keskusteluun. Angstinen kuvaus ei myöskään tuntuisi henkilökohtaiselta, sillä suhteeni mielialahäiriöihini on paljon monimutkaisempi. Kuten aiemmin totesin, en halua romantisoida mielialahäiriöitä taiteeseen liittyvässä keskustelussa. Tunnen kuitenkin, että mielialahäiriöt ovat tehneet minusta sen, mikä olen. Näin ollen en koe niiden pelkästään vaikeuttavan elämääni. Koen niiden myös antavan minulle erilaisia työkaluja ja elementtejä etenkin taiteelliseen ilmaisuuni, mutta myös muihin elämäni osa-alueisiin. Jollain ristiriitaisella tavalla koen ajoittain jopa kiitollisuutta häiriöistäni. Aavistan, että tällaisessa viharakkaus-suhteessa elää varmasti moni muukin luovalla alalla toimiva mielialahäiriöinen henkilö.

3.2.2 SYMBOLIIKKA

Ateneumin amanuenssi Anna-Maria von Bonsdorff kertoo haastattelussaan, että symbolismin tulo 1800-luvun lopulla antoi taiteilijoille mahdollisuuden kuvata mielenmaisemiaan ja mielikuvitustaan arkisen ja todellisen maailman sijaan (Nurmio. 2012). Vaikka mielenterveyshäiriöt ovat jokaiselle kokijalle osa hänen kokemaansa todellisuutta, voidaan niiden kuvaaminen taiteessa laskea symboliikan piiriin. Häiriöiden kanssa elävä ihminen on ainoa, joka täysin todella tietää omasta päänsisäisestä maailmastaan. Näin ollen mielialahäiriöiden kuvaaminen ja ulostuonti lähentelee automaattisesti symboliikkaa. Esimerkiksi jollekin kokijalle vaikkapa tyhjässä tilassa oleva tyhjä tuoli voi symboloida yksinäisyyttä, kun taas toiselle vastaavaa symboloi

esimerkiksi yksin huutava televisio. Symbolistinen teos voi sisältää useita tasoja, sillä se ei ole realistinen dokumentaarinen kuvaus, eikä se sisällä vain yhtä sanomaa (Nurmio. 2012).

Koen ahdistuksen ja paniikkikohtaukset enemmänkin erilaisina sekä vaihtelevina tunnetiloina kuin minään tietynlaisina ajatuksina ja asioina. Täten viitteellisen ja symbolistisen videomateriaalin kuvaaminen tuntui oikealta lähestymistavalta. Symboliikkaa käyttäen pystyin luomaan hyvinkin henkilökohtaisesta kuvauksesta abstraktin. En halunnut, että teos olisi liian alleviivaava. Jokainen ahdistusta ja paniikkia kokenut henkilö tuntee kokemuksensa yksilöllisesti, joten koin symbolisen tematiikan aiheelliseksi tämänkin vuoksi. En koe, että minun pitäisi avata teoksessani käyttämäni symboliikkaa, sillä mielestäni on tärkeää, että jokainen kokija voi lukea ja tulkita installaatiota omalla tavallaan. Uskon, että videota leikkaamalla ja editoimalla luon tunnelman, johon mahdollisimman moni voi samaistua, vaikkei ymmärtäisikään kuvien alkuperäisiä taustoja tai merkityksiä.

Kuvataiteissa käytettävä symboliikka on mielestäni tarpeellista etenkin hyvin henkilökohtaisissa töissä. Symbolistiset merkitykset antavat mahdollisuuden moneen erilaiseen tulkintaan, minkä vuoksi todennäköisesti suurempi yleisö kokee saavansa töihin laajemman tarttumapinnan. Sanotaan esimerkiksi, että kuvaan teoksessani aistieni ylivirittyneisyyttä välähtävillä ja nopeilla kuvanvaihdolla. Tämän nähdessään katsoja poimii teoksesta viestin omiin elämänkokemuksiinsa pohjautuen. Näin ollen paniikkikohtauksen kokenut ihminen voi mahdollisesti yhdistää kuvaston paniikkiin. Kun taas ihminen, jolla ei ole vastaavaa kokemusta, voi yhdistää saman kuvaston täysin toiseen yhteyteen. Mielestäni tämä on pelkästään positiivinen asia, sillä tällä tavoin oletetusti suurempi joukko ihmisiä voi tuntea erilaisia tunnetiloja teosta kokiessaan.

3.2.3 HENKILÖKOHTAINEN, MUTTA ABSTRAKTI KUVAUS

Teoksessani käsittelen mielenterveyshäiriöideni aiheuttamia kokemuksia ja tuntemuksia henkilökohtaisella, mutta abstraktilla tasolla. Kuvasin teokseen esittävää videomateriaalia, jonka abstrahoin editoimalla ja leikkaamalla. Ajattelin, että liian kuvaava ja dokumentoiva kuvaus olisi mahdollisesti suurelle osalle yleisöä vieraannuttavaa ja etäännyttävää. Toiveenani oli, että mahdollisimman moni henkilö voisi kokea samaistumisen tunteita teostani katsoessaan ja kokiessaan. Minulle ei ollut tärkeää tuottaa videomateriaalia, joka yksityiskohtaisen dokumentoivasti kertoisi päänsisäisestä maailmastani. Paljon tärkeämpänä koen, että teokseni aiheuttaa erilaisia tunteita, tarttumapintaa ja keskustelua.

Vaikka videomateriaali on abstraktia, koin kuitenkin tärkeäksi kertoa abstraktein kuvin mahdollisimman henkilökohtaista tarinaa. Yhtä lailla, liian yleismaailmallinen teos voisi dokumentaarisen kuvauksen tavoin vieraannuttaa ja etäännyttää kokijan. Haasteita tuottikin näiden kahden väliltä sopivalta tuntuvan keskitien löytäminen. Kuinka toteuttaa teos, joka on samanaikaisesti henkilökohtainen ja yleismaailmallinen?

Aiemmissa videotöissäni olen aina kuvannut mallia. Tällä kertaa päätin kuitenkin kuvata itseäni, sillä koin tärkeäksi esiintyä teoksessani omilla kasvoillani aiheen henkilökohtaisuuden vuoksi. Itseni kuvaaminen tuotti kuitenkin haasteita. Mallia kuvatessa vapautuu aina oman ulkonäön aiheuttamasta itsetietoisuudesta. Mallin taakse on myös helppo piiloutua, sillä kukaan ei näe varsinaista tekijää videoteoksen takana. Kun esiinnyn omilla kasvoilla teoksessani, altistan itseni katseen kohteeksi. Etenkin prosessin alussa koin tämän hyvin epämiellyttävänä. Kun olen sekä

kuvaaja että malli, en voi piiloutua kummankaan roolin taakse. Jos toimisin pelkästään mallina, voisin ajatella teoksen olevan kuvaajan käsialaa ja minun olevan vain ilmaisun välikappale. Ja toisaalta pelkästään kuvaajana tietäisin, että minun omaa ulkoista olemustani ei arvioitaisi. Kun toimin sekä mallina että kuvaajana, asetan itseni laajemman kritiikin kohteeksi.

Itseäni kuvatessa minut valtasi myös epämiellyttävä tunne itsekeskeisyydestä. En halunnut, että esiintyisin videolla siloteltuna. Kuvasinkin itseäni yhtäjaksoisesti monta tuntia, jotta lopulta unohtaisin kameran läsnäolon. Kun lopulta totuin kameraan, yritin olla kuin aiemmin videokuvaamani mallit: toteutin vain käskyjäni oman panokseni mukaan tuoden, ajattelematta liikaa ulkoista olemustani. Halusin kuvata itseni kokonaisuutena, sillä tunnen mielenterveyshäiriöni kehollisesti. Koin kuitenkin ongelmalliseksi sekä kasvojeni, että kehoni kuvaamisen. Liiallinen kasvojeni kuvaus muistutti minua liikaa selfie-kulttuurista, kun taas kehoni kuvaus tuntui paljastavalta. Videota kuvatessa mietinkin usein, miksi naisen kehollisuus liitetään usein eroottiseen kuvastoon?

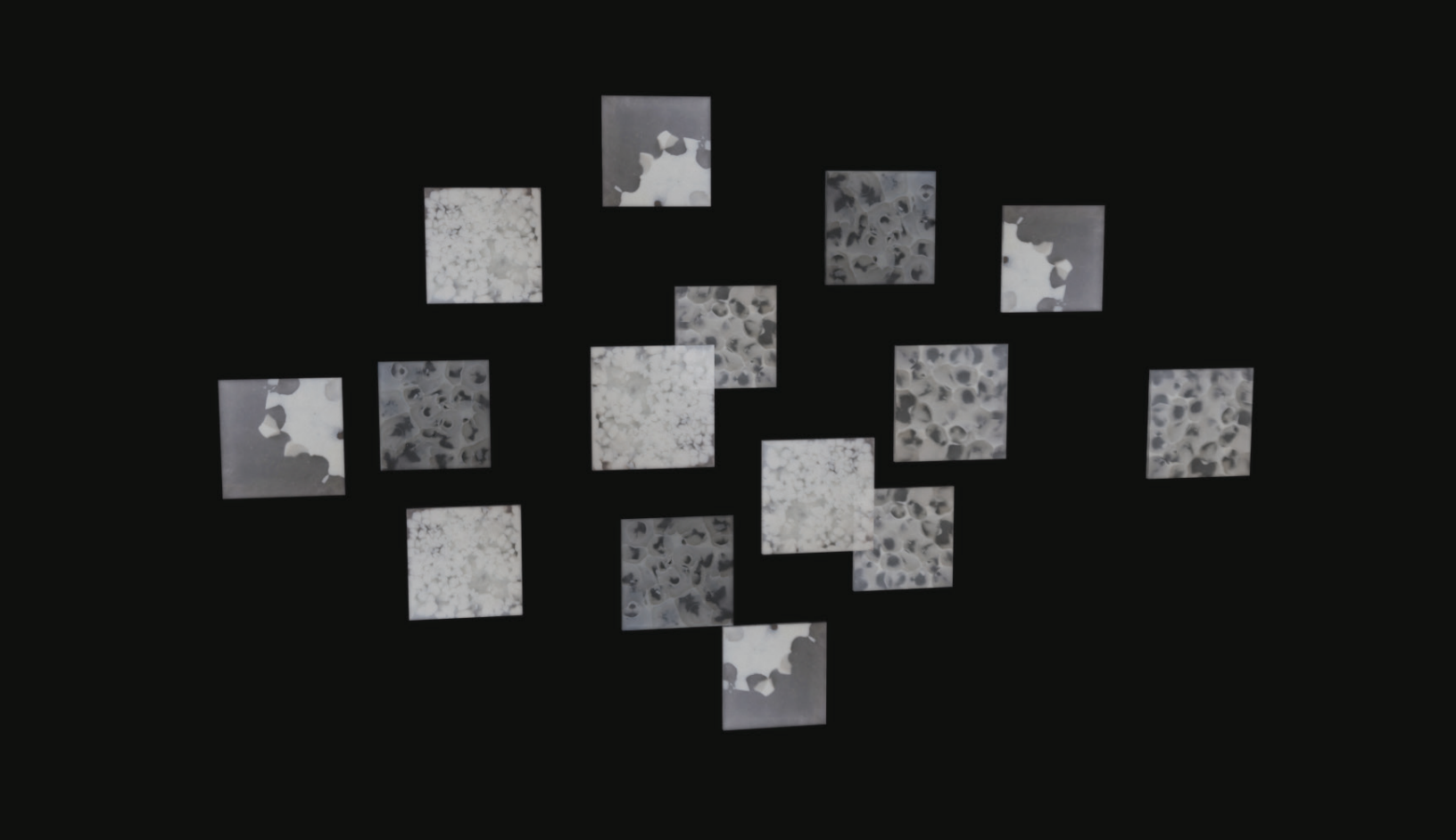
Katsoja omaksuu aina erilaiset kuvamateriaalit suhteessa omiin kokemuksiinsa, näin ollen on mahdotonta kuvata teoksen avulla niin sanotun virheettömästi mielenterveyshäiriöitä. Kuvaus on rehellinen ja subjektiivinen kuvaus omiin kokemuksiini pohjautuen. On siis hyvin mahdollista, että kukin kokija tulkitsee teoksen *väärin*. Oikeaa ja väärää tulkintatapaa ei kuitenkaan ole, joten mielestäni on ainoastaan positiivista, jos kokija pystyy teokseni avulla refleктоimaan mitä tahansa elämänsä osa-aluetta. Nykytaiteen museo Kiasman näyttelyamanuenssi Kati Kivinen kirjoittaa väitöskirjassaan, että liikkuvan kuvan installaatio mahdollistaa sen, että kokija voi vuorotella samastuvan ja sivustakatsojan roolien välillä (2013. 113). Teokseni mahdollistaa siis refleksiivisen samaistumisen, mutta myös päänsisäisen maailmani tirkistelyn.

3.3 LASIN JA VIDEOON YHDISTÄMINEN

Videota kuvatessani pidin mielessä, että projisoin videon erilaisten ja erillisten lasilevyjen pinnoille. Videon tuli siis olla pelkistettyä, jotta se toimii mahdollisimman hyvin lasiselle pinnalle heijastettuna. Liiallinen yksityiskohtaisuus videomateriaaleissa hukkuisi lasilevyjen rikkaisiin pintoihin. Pelkistettyä videomateriaalia sain aikaiseksi esimerkiksi yksiväristä, mustaa taustaa käyttäen.

Blenderillä
tehty alustava
ripustus-
suunnitelma.

3.3.1 SUUNNITELMA : RIPUSTUS

Ripustan lasilevyt hallitun sattumanvaraisesti näyttelytilaan. Sattumanvaraisella ja epäsymmetrisellä ripustuksella haluan imitoida paniikkikohtausta ja ahdistunutta mielentilaa. Paniikkikohtauksen aikana aistit ylivirittyvät ja mieli on ikään kuin liiallisen auki. Etenkin näkö- ja kuuloaistit terävöityvät ja henkilö voi aistia tapahtumia, jotka tapahtuvat katsesuunnan ulkopuolella. Tämän vuoksi epäsymmetrisesti ympäristöön levittäytyvä ripustus tuntuu perustellulta.

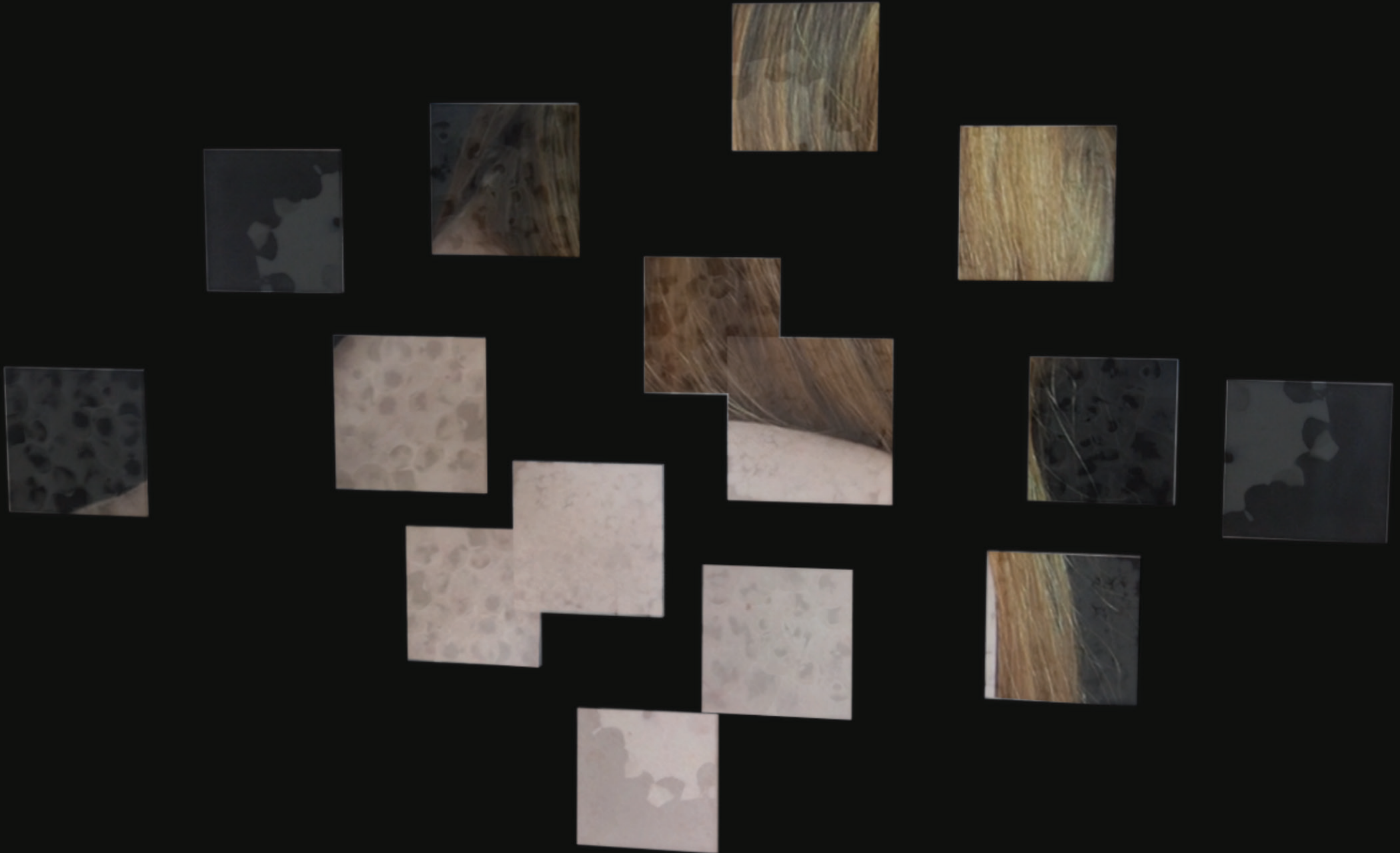
Kun teos on levitetty hajanaisesti ympäristöön, tulee kokijasta yhtä teoksen kanssa. Teos vaatii liikkumaan sen sisällä sekä ympärillä, jotta sen voisi nähdä eri suunnista. Teos pyrkii näin ollen liikuttamaan kokijaa yhtä lailla fyysisesti kuin henkisesti. Immersiivisenä installaationa teos edellyttää audiovisuaalista ja kinesteettistä hahmottamista, sekä aktiivista osallistumista kuvauksen hahmottamiseen (Kivinen. 2013. 96, 113).

Tilan hämäryyden vuoksi minun on mahdollista leikitellä erilaisilla videon esitystavoilla. Näyttelytilassa heijastan videon vuoroin jokaisen lasilevyn pinnalle ja vuoroin vain muutaman levyn pinnalle. Ympäröivä hämäryys voimistaa valojen välkettä, jonka vuoksi voin videon avulla imitoida aistiharhoja. Pimeä tila puolestaan piilottaa installaatiota ympäröivän tilan hämäryyteen, jonka vuoksi katsojan täytyy liikkua tilassa omien aistiensa varassa (Kivinen. 2013. 114).

Teoksellani ei ole alkua eikä loppua. Installaatio kierrättää videomateriaalia taukoamatta, joten katsoja voi itse päättää, koska tilasta poistuu. Näin ollen jokainen kokija näkee teokseni hiukan eri tavoin, riippuen siitä, missä kohtaa hän astuu teokseni äärelle ja milloin poistuu. Mediateoreetikko Boris Groys on kritisoinut tätä ilmiötä, sillä jos katsoja poistuu kesken teoksen, ei hän ole enää kykeneväinen arvioimaan teosta, sillä hän ei ole nähnyt sitä kokonaisuudessaan (Kivinen. 2013. 117). Mielestäni tämä kuitenkin mahdollistaa mielenkiintoisille näkemyseroille. Kokija tulee asennoitumaan teokseen eri tavoin riippuen esimerkiksi siitä, minkä kuvan hän näkee ensimmäisenä ja viimeisenä.

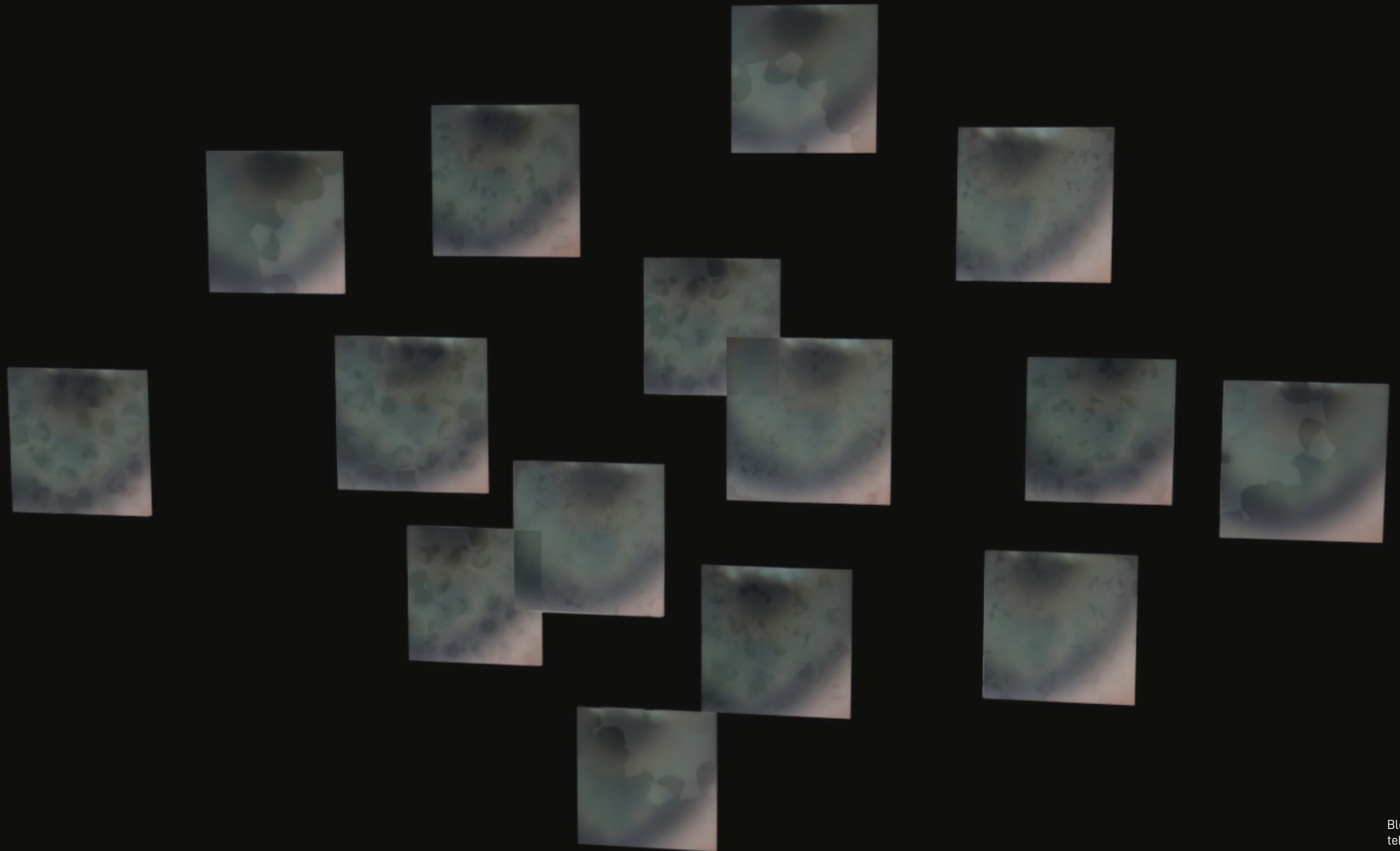
Lasilevyjen konkreettinen ripustus on vielä epäselvää. Olin ajatellut poraavani levyjen yläreunaan timanttioranterällä reiät, joihin olisin liimannut pienet ja huomaamattomat koukut ripustusta varten. En ole kuitenkaan vielä onnistunut poraamaan lasia sen halkeamatta. Tavoittelen ilmassa leijuvaa vaikutelmaa, joten haluan löytää mahdollisimman siistin ja huomaamattoman ripustustavan. Näyttelyn avajaisiin on vielä hetki aikaa, joten ehdin kokeilla erilaisia ripustusmenetelmiä.

Vasemmalla sivulla on alustava suunnitelma tulevasta ripustuksesta. Suunnitelma tulee todennäköisesti vielä elämään riippuen siitä, mihin tilaan videoteokseni Väreessä ripustetaan.

Blenderillä
tehty alustava
ripustus-
suunnitelma.
15 levyn pinnalle
on sommiteltu
yksi video.

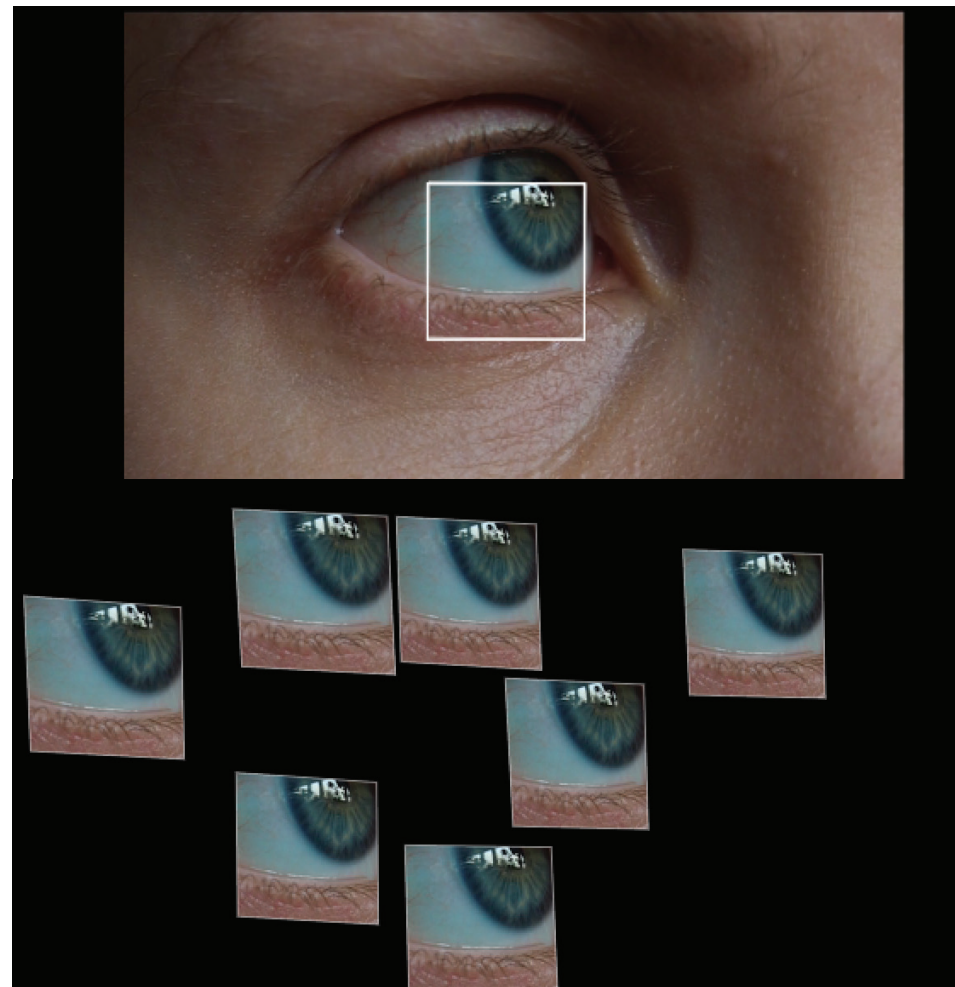

Blenderillä
tehty alustava
ripustus-
suunnitelma.
15 levyn pinnalle
on sommiteltu 15
erillistä videota.

3.3.2 SUUNNITELMA : VIDEO MAPPING

Video mapping tarkoittaa tekniikkaa, jossa erilaisia ohjelmistoja käyttäen projisoidaan videota joko kaksi- tai kolmiulotteisille pinnoille. Kun lasilevyt on ripustettu näyttelytilaan, rajaon Madmapper-sovellusta käyttäen lasilevyjen pinnat. Projisoitu video kohdistuu ainoastaan näille valituille pinnoille. Kun olen sovelluksen avulla valinnut tarvittavat alueet, otan sovellukseni työpöydästä näyttökuvan, jonka tuon After Effects-sovellukseen. After Effects mahdollistaa sen, että videota voi leikata vain tietyille, ennalta määritetyille alueille. After Effectsin avulla pystyn myös leikkaamaan videota niin, että ajoittain levyille projisoituu sama video, ja ajoittain erilliset videot. Halutessani voin myös projisoida videomateriaalia vain osalle levyistä. Tällä tavoin voin leikitellä leikkauksen kanssa luoden haluamanlaistani tunnelmaa.

Alustavia
video mapping
testejä.

4. REFLEKTOINTI

Opinnäytteen aihetta pohtiessani tiesin ensimmäisenä haluavani suunnitella ja toteuttaa tilataideteoksen. Prosessin edetessä pyörittelin ajatuksissani erilaisia itseäni kiinnostavia aiheita, kuten erilaiset mielenterveyshäiriöt, hysteria, muut "naistensairaudet", yksinäisyys ja ennakkoluulot. Lopulta ymmärsin haluavani tehdä henkilökohtaisen kuvauksen itselleni tutuista mielenterveyshäiriöistä. Epäilin valitsemaani aihetta usein prosessin aikana. Mieleni teki monesti vaihtaa aihe kauemmas itsestäni, sillä epäröin tulla julkisesti kaapista ulos häiriöideni kanssa. Pelkäsin ihmisten reagointia ja etenkin tuomitsemista. Olen lopulta kuitenkin todella tyytyväinen, että tein opinnäytteeni juuri tästä aiheesta. Tunnen, että tämän prosessin aikana minulle on avautunut uusi ja vapautuneempi maailma itseni. Opinnäytteen teko synnytti mieleeni uusia ja tuoreita ideoita, joihin voin syventyä tulevaisuudessa taiteellisissa projekteissani.

Omilla kasvoilla esiintyminen teoksessani aiheutti etenkin prosessin alussa lievää ahdistusta. Aiemmat videotyöni, joissa olen itseni sijaan kuvannut malleja, eivät ole koskaan aiheuttanut minussa vastaavia tunteita. Analyttisena oppimiskokemuksena itseni kuvaaminen oli siis rikasta. Jouduin kohtaamaan monia epämiellyttäviä tunteita ja prosessin aikana lopulta kasvaa niistä yli.

Kirjallista osuutta oli ajoittain vaikeaa pitää yhtenäisenä. Haasteita tuotti sekä aineistoon pohjautuvan pohdinnan ja produktiivisen osan yhdistäminen samaan tekstiin. Valitsemaani aineistoon tutustuessani kirjallisen osuuden aihepiiri laajeni mielenterveyshäiriöiden ja inspiraation rajapinnoista myös sukupuolikysymykseksi. Aiheeseen liittyvää aineistoa olisi löytynyt paljon laajempaa tutkimustyötä varten, ja välillä tuottikin haasteita uusien

lähteiden etsimisen tietoinen lopettaminen. Opinnäytteen kirjallista osaa kirjoittaessa tuntuikin usein, että työni jää vain pintaraapaisuksi. Haluan jatkossa syventyä enemmän valitsemaani aihepiiriin, sillä mieleeni nousi jatkuvasti uusia tulo- ja näkökulmia. Etenkin sukupuolen tematiikka kiinnostaa.

Minua on pitkään ihmetyttänyt sukupuolten väliset erot taiteen kentällä ja aineistoni kautta ymmärsin osittain, mistä vieläkin olemassa olevat käsitykset alun perin juontavat. Oli hätkähdyttävää sisäistää, että asiat ovat olleet hyvin eri tavalla vasta 100 vuotta sitten. Myös minut, ja varmasti suurin osa lähipiiristäni, olisi silloin leimattu hysteerikoiksi. Tämä sai minut ymmärtämään, miksi kehitys tasa-arvoisuuteen on vielä edelleenkin kesken. Aineistoani lukiessani tunnistin myös ikivanhoja ajatusmalleja itsessäni piilossa liberaalin ajatteluni alla. Sisäistin, että kyseenalaiset ajatusmallit ja käsitteet tunnistaa itsessään parhaiten vasta sitten, kun niiden historian ja alkuperän tiedostaa. Miesten ja naisten lähtökohdat ovat aina olleet hyvin erilaisia, myös taiteen kentällä. Näiden lisäksi tulisi ottaa huomioon laajemmin sukupuolten moninaisuus, joka sisältää esimerkiksi myös muunsukupuoliset ja ei-binääriset identiteetit.

Koen etenkin opinnäytteen kirjallisen osuuden olevan taiteellisen identiteettini kehittymisen kannalta hyvin tärkeässä osassa. Löysin mielenkiintoisia, hyödyllisiä ja silmiä avaavia lähteitä, joiden avulla pystyin refleктоimaan omaa työskentelytapaa sekä ajattelumaailmaani. Lukemisen kautta tapahtuva reflektointi on minulle kohtalaisen uusi tapa. Oli kiinnostavaa huomata, että moni omassa päässäni elänyt asia on jo ajat sitten kirjoitettu kirjoihin. En ole vuosiin nauttinut lukemisesta yhtä paljon kuin nautin siitä opinnäytettä tehdessäni. Olikin positiivista löytää

prosessin aikana itsestäni puoli, jota en tiennyt olevan olemassa. Lukemani aineisto syvensi ymmärrystäni aiheeseeni liittyen, mutta samalla se myös kasvatti itsevarmuuttani tiedon lisääntyessä. Kandidaatin opintojeni aikana minusta on usein tuntunut siltä, etten osaa argumentoida valintoja tarpeeksi selkeästi ja vakuuttavasti. Kuitenkin opinnäytteeseen liittyvät valintani koen pystyväni perustelemaan varmasti.

Kirjallinen osuus vei minut alusta asti mennessään, kun taas produktiivinen osa muotoutui vasta opinnäytteen loppuvaiheessa. Olen tyytyväinen, että työjärjestykseni oli tämä, sillä aineistoon tutustuminen vaikutti ratkaisevasti taiteellisen produktioni lopputulemaan. Aineistoon tutustuessani ymmärsin, että valitsemani aihe oli tärkeä. Videoteokseeni muodostui monia eri tasoja aina omista mielenterveyshäiriöistäni vaiennettujen naisten ääniin. Mielialahäiriöistä puhutaan yhä enemmän, mutta vielä kymmeniä vuosia sitten naisilla ei ollut miesten kaltaista mahdollisuutta siirtää omaa sisäistä maailmaa teoksiinsa. Prosessin edetessä aloin myös kyseenalaistamaan omaa makuani: oliko se itseni vai ympäristöni luomaa? Enkö tosiaan pidä liiallisen dramaattisista töistä, vai onko tämä vain yhteiskunnan ja kulttuurin luoma ajatusketju siitä, kuinka yksilön pitää olla vahva ja tervemielinen? Toivon yhä avoimempaa keskustelua mielenterveyshäiriöihin liittyen, jotta niiden kulttuurinen ja yhteiskunnallinen normalisointi jatkaisi kehittymistään.

Opinnäytteeni jälkeen koen olevani lähempänä taiteellista itseäni ja uskon, että tämä kokemus on ollut yhdessä vaihto-opintojeni kanssa tärkeimpiä ajanjaksoja kandidaatin opintojeni aikana. Opinnäytettä tehdessäni opin valtavasti omista työskentelymalleistani ja olikin kiinnostavaa huomata, kuinka toimin itsenäisesti ilman jatkuvaa ohjausta. Prosessin aikana koin

monia onnistumisen tunteita. Opinnäytettä tehdessäni sisäistin myös, että rehellisen subjektiivinen tulokulma on usein taiteessa se mielenkiintoisin lähtökohta. On turhaa pelätä liiallista tai liian vähäistä dramatisointia, sillä koskaan ei ole mahdollista löytää kaikkia miellyttävää lopputulemaa. On tärkeää tehdä taiteelliseen produktion liittyvät päätökset rehellisesti omaa intuitiota käyttäen, sillä kukaan muu ei pääse tekijän mielen sisään kuin tekijä itse.

Installaatiota suunnitellessani ja tehdessäni tunnistin, että taiteelliset produktiot kiinnostavat minua tässä elämänvaiheessa enemmän kuin muotoilulliset. Itseilmaisu tuntuu olevan minulle tärkeää, ja näenkin itseni tällä hetkellä enemmän itsenäisenä taiteilijana kuin muotoilijana osana työryhmää. On kiinnostavaa liikkua muotoilullisen ja taiteellisen ilmaisun rajapinnoilla. Muotoilijana voin keskittyä esimerkiksi erilaisiin mareriaaleihin ja niiden huolelliseen työstämiseen, kun taas taiteilijana voin ottaa vapauksia perinteisistä toimintatavoista. Muotoilijana otan lisäksi muut ja muiden tarpeet herkemmin huomioon, kun taas taiteilijana subjektiivinen itseilmaisu luonnistuu herkemmin. Uskon, ettei taiteellinen sekä muotoilullinen identiteetti ole toisiaan poissulkevia asioita. Parhaimmillaan ne täydentävät toisiaan ja voin halutessani aina lainata kummaltakin puolelta erilaisia elementtejä.

LÄHTEET

Jamison, Kay Redfield. 1996. Touched with fire: manic-depressive illness and the artistic temperament. New York: Free press paperback

Johnson, Hayley Anne. 2014. Madness and the muse: Understanding the Link between Creativity and Mental Illness. Minnesota: The University of Minnesota

Kivinen, Kati. 2013. Toisin kertoen. Kertomuksen tilallistaminen ja kohtaaminen liikkuvan kuvan installaatiossa. Helsinki: Kuvataiteen keskusarkisto

Koh, Caroline. 2006. Reviewing the link between Creativity and Madness: A Postmodern Perspective. Singapore: Nanyang Technological University Singapore

Kortelainen, Anna. 2003. Levoton nainen, Hysterian kulttuurihistoriaa. Helsinki: Tammi

Schreck, Hanna-Reetta. 2018. Minä maalaan kuin jumala, Ellen Thesleffin elämä ja taide. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Teos

Pietikäinen, Petteri. 2017. Hulluuden historia. Tallinna: Tallinna Raamatutrükikoja OÜ

Aalto-Setälä, Laura. 2019. info@lasifaasi.fi Luettu 28.2.2019

Huttunen, M. 2018 Luettu 13.3.2019

https://www.terveyskirjasto.fi/terveyskirjasto/tk.koti?p_artikkeli=dlk00555

Huttunen, M. 2018 Luettu 19.3.2019

https://www.terveyskirjasto.fi/terveyskirjasto/tk.koti?p_artikkeli=dlk00538

Huttunen, M. 2018. Luettu 19.3.2019

https://www.terveyskirjasto.fi/terveyskirjasto/tk.koti?p_artikkeli=dlk00405

Huttunen, M. 2018. Luettu 19.3.2019

https://www.terveyskirjasto.fi/terveyskirjasto/tk.koti?p_artikkeli=dlk00404

Karolinska Institutet. 2014. Luettu 7.3.2019

<https://ki.se/en/news/link-between-creativity-and-mental-illness-confirmed>

McVean, Ada. 2017. Luettu 6.4.2019

<https://www.mcgill.ca/oss/article/history-quackery/history-hysteria>

Nousiainen, Anu. 2019. Luettu 6.4.2019

<https://dynamic.hs.fi/2019/thesleff/>

Nurmio, S. 2012. Haastattelu: Von Bonsdorff, Anna Maria. Luettu 7.3.2019

<https://yle.fi/uutiset/3-6374578>

Sawyer, Keith. 2014. Luettu 7.3.2019

https://www.huffingtonpost.com/dr-r-keith-sawyer/creativity-and-mental-ill_b_2059806.html

Sooke, Alastair. 2016. Luettu 8.4.2019

<http://www.bbc.com/culture/story/20160303-what-is-the-meaning-of-the-scream>

Terveystien ja hyvinvoinnin laitos. 2019. Luettu 2.4.2019

<https://thl.fi/fi/web/mielenterveys/mielenterveyshairiot>

